

Командировка

МАНДАР УУСКА ЫАЛДЬЫТТААТЫБЫТ

Алтынньы 30 күнүгэр биһиги, хаһыат үлэһиттэрэ, Таатта улуунун Баайаба нэһилиэгэр Борис Федорович Неустроевка – Мандар Ууска ыалдьыттаан кэллибит. Баайаба нэһилиэгэ Ытык Күөлтэн 90 килэмистир ыраах сытар.

Борис Федорович кэргэнинэн Федора Борисовнаһын биһигини олус истинник көрүстүлэр, маанылаан аҕай ыһтылар. Наһаа эйбэс, сылаас эйгэлээх саха ыала эбит.

Мандар Уус бастаан нэһилиэгин билиһиннэрдэ. Баайаба улахан анаара киинтэн ититиллэн опорор эбит, сана хочуолунайдаахтар. Борис Федорович кэпсириинэн, биһиги биһир дойдулаахпыт, Бастагы Ил Дархан Егор Афанасьевич Борисов Бэрэсидьиэн буолбутун иккис ыйыгар бу иттиини туруорса приемна киһэ сылдыбыт. Киһизэ анаан Өлүөнэ өрүһү туоруур муоста уруһуйдаах баҕаһы онорон киллэрбит. Егор Афанасьевич: «Хата, Өлүөнэм муостата бээр эбит», - диир наһаа үөрбүт.

Нэһилиэк икки этээстээх, таас оскуолалаах, таас уһуяан тутулла турар. Манна эмиз Егор Афанасьевич

өнгөтө улаханьын балиэтиир. Оскуолаба 120-чэ оҕо үөрэнэр. Сүрдээх киһикүүн, сырдык-ыраас, ураты көстүүтээх оскуола. Иккис этээһигэр күөх зона баар. Бу зонаны нуучча тылын учуутала сүрүннүүр Көрүөхкэ олус кэрэ! Кирилизэ перилатын үстүн күөх сибэҕки субуруйан түспүтэ наһаа үчүгэй көстүүтээх.

Биһиги биһир балиэтии көрдүбүт, оскуола хас биһирдии үлэһитэ, үөрэнээччитэ Мандар Ууһу олус ытыктыыллар эбит, утары кэлэн илии тутуһан доросболоһон, күлэүрү кэпсэтин, сорох-сорохтор сизгэ сылдыбаллар. Үлэһиттэр бары эйбэстэрэ, истиннэрэ, кэпсэтинньэннэрэ сөхтөрдө.

Мандар Уус нэһилиэгин сайдыытыгар улахан кылааты киллэрбит, хочуолунайы, оскуоланы, уһуяаны туттарбыт Егор Афанасьевич Борисовка махтала мунура сурбуттан, кини туһунан астына кэпсирииттэн биһиги, биһир дойдулаахтара, олуһун үөрэ, киһик тутта иһиттибит.

Салгыы Баайаба үрдүк томторугар табыстыбыт. Онно этнокултурунай киһини оноро сылдыбаллар.

Сомоҕолоһуулаах, түмсүүлээх нэһилиэк биһир холобура бу баар эбит. Бүттүүн нэһилиэгинэн турунан уланихамнаһы ыһталлар. Томтор ситһэн түспүтүн, оллурун-боллурун көннөрөн, үлэ бөбөнү көрсүбүттэр. Томторго Моһол ураһа тутуутун саҕалаабыттар. 12 баҕананы – дупсарарын туруорбуттар. Ураһа бүүс-бүтүннүү туһунан оноһуллар. Тасла-исиз (истэс) туһунан өрөспүүбүлүкэ 8 улуһуна, ол иһигэр биһиги чурапчыларбыт ылсан, үлэли ити оһороллор. Бу ураһаны сэрэ былыргы, ураты тутуулаах начаальнай оскуоланы санаардан онорон, мусуой оноруохтаахтар. Комплекса аһыллыта аһиил буолуо диһир Мандар Уус.

Томтору көрөн баран, Уус Кыһатыгар тийдибит. Иккис этээстээх дьиэ, эмиз Егор Борисов өйөөһүнүнэн тутуллубут. Бастагы этээскэ уһанар, үөрэтэр хостор бааллар. Оскуола оҕолоро, олохтоохтор куруһуок быһыытынан сылдыбаллар, маньы таһынан тастан кэлэн үөрэнэн бараллар. Сайынын лааһы үлэлиир. Иккис этээскэ «Саха биһилээбэ» диһэн мусуой хоһо, аактабай саала, туһунан дьарыктанар хос бааллар. Мусуойга араас историческай

баһыялар, быһахтар, о.д.а бааллар. Борис Федорович хас биһирдигин туохха туттулларын кэпсээтэ.

Ити курдук Мандар Ууһу илэ харакпытынан көрөн, эт кулгаахпытынан истэн кэпсиппиттэн олус үөрдүбүт уонна киһилэр дьиэ кэргэннэ улахан махталбытын тиздэбит.

Елена МАКАРИНСКАЯ.

Үтүө холобуру

Аймах үтүө холобура – нэһилиэк сомоҕолоһуутун төрүөтэ

Аҕаа, диһэн ыһырбатах ыраатта...
Баара диһ, ол сырдык кэрэ кэм,
Баарым диһ, кып-кыра мин бэйэм...
Жанна Иванова

Халлааммыт улам тымныйан, билигин улууспутугар кыһынны мунха үгэнэ саҕаланан эрэр. Мунха – Саха норуотун былыр-былырыттан илдьэ кэлбит төрүт үгэһэ, бырааһынныыга буолар. Төлөй нэһилиэгин Атах сайылыгар ааспыт өрөбүллэргэ, нэһилиэк дьонугар-сэргэтигэр анаан, улахан мунха буолан ааста. Барыта 70-тан тахса киһи мустан, Эбани таргылар.

Мунханы Төлөйтөн төрүттээх, билигин улуус киһинигэр опорор СӨ доруобуйа харыстабылыгар туйгуна Егор Дмитриевич Захаров уолаттарынаан, дьиэ кэргэнин, аймах-билэ дьонун кытары көбүлээн ыһтылар, алгыс сизэрин-туомун тарыйдылар. «Быйылгы мунханы нэһилиэккэ Сомоҕолоһуу сылынан, нэһилиэк түмсүүлээх буоллун диһэн уонна аймахтар эмиз түмсүүлээх буолуобун диһэн санаанан салайтаран дьоммутугар мунха бырааһынныытын бэлэхтээтибит» – диһэн Егор Дмитриевич кэпсири.

Мунхаһыттар чардаагы алларан, бастаан утаа мунха бэчимэтин баайан ууга түһэрдилэр, үтүмэх маһы анһан ойбону аллардылар, нырыһыттар кэҕэлэһэ туран, балыгы күрэттилэр. Ол түмүгэр көмүс хатырыктаах мунха ийэтин толору кэллэ.

Эбиэт бириэмэтигэр Захаровтар дьиэ кэргэн аҕалара Дмитрий Николаевич Захаров-1 төрөөбүтэ 100 сылын туолуутугар анаан таһаартарбыт «Аҕабыт туһунан иһирэх тылынан» (киһигэ аалтара Евдокия Соловьева) киһигэни аймах-билэ дьонугар, үлээннээхтэригэр, доһотторугар бэлэх ууннулар.

Былыргы сизэринэн мунха буолан баран оонньуулаах-көрдөөх буолар, ыччаттарга анаан нырыһыны ыраах бырааһыыга, мууһунан ким уһундук халтарыйарыгар уонна үөһэ ыйанан турар мас соһону үрдүккэ тэбиигэ күрэхтэһи буолла, кыайылаахтар дьонуннаах бириистэринэн наһараадаланнылар.

Мустубут дьон эбэ эмиз соһотун сайыны сибийэй

Аҕабыт туһунан иһирэх тылынан

ыраас салгынын толору тыһыан, бэйэ-байаларын көрсөн, улаханньык үөрэн-көтөн табыастылар

Семен ЖЕНДРИНСКЭЙ.

Улуу Кыяаны 75 сэлэн көрсө

Бибилэтиэкэ сайдыытыгар -- таһаарыылаах үлэтинэн

Дьячковская Марфа Николаевна 1932 с. Сылан нэһилиэгэр колхуостаах кэргэнэ төрөөбүтэ Абата Николай Семенович адыр сааһыгар ыалдыан өлбүтэ Ийэтэ Едокия Николаевна Дьячковская сэттэ оҕолоох хаалбыта. 1941с. атырдыах ыйыгар улахан убайдара Афанасий Николаевич сэриигэ ынырыллыбыта. 1942с. Сылан нэһилиэгиттэн "Комбайн", "Чолбон" колхуостарын 88 хаһаайыстыбалара 244 киһилээх Кэбээни Мукуучутугар көпөрүллүбүттэрэ Марфа Николаевналаах бүтүн ыалынан хоту көһөрүүтэ барбыттара. Ол кэм ыар олобун, ачыктааһыны-хоргуйууну, чугасдьонун өлүүтүн -сүтүүтүн билбитэ. Көһөрүүттэн эргиллэн, Сылан сэттэ кылаастаах оскуоланын бүтэрбитэ. Онтон Чуралчы орто оскуолатыгар үөрэммитэ. Оскуола кэнниттэн Сталин аатынан колхуоска ыйырай кэрөөччүлүн, ыанньыксытынан үлэлээбитэ. 1962с. Сылан Бибилэтиэкэтигэр үлэсэ анаммыта. Марфа Николаевна нэһилиэгин уопастыбаннай олоһор актыыбынайдык кытара, үс төгүл нэһилиэк сэбиэтин дьокуутаатынан, икки төгүл норуодунай сэтээлининэн үтүө суобастаахтык үлэлээбитэ. Кэтэхтэн Дьокуускайдаагы культурунай-сырдатар училище бибилэтиэкэ салаатын бүтэрэн,

бэйэтин идэтин толору баһылаабыт исписалиис буола үүммүтэ.

Марфа Николаевна Сыланна үлэлиир сылларыгар агитэона начаалынньыга, уус-уран самодеятельность хас да төгүллээх лауреата, коммунистической үлэ удаарынньыга, В.И. Ленин төрөөбүтэ 100 сыла туолуутун бэлэстээн, "Килбиэннээх үлэтин иһин" мэтээлинэн наҕараадалааммыта 1972 сыллаахха оройуоннаагы киин бибилэтиэкэсэ үлэлиир калбитэ. Манна уһун кэмгэ аабааччылары кытта үлэлиир отделга таһаарыылаахтык үлэлээбитэ. Бибилэтиэкэ үлэтэ-хамнаһа сайдарыгар олобун 20-тэн тахса сылын анаабыта. Марфа Николаевна каллиграфтарга сүрдээх истин сыһыаннаах этэ. эдэр исписалиистарга куруук сүбэ-ама бизэрэ, наһаа көрдөөх кэпсээннээх буолара. Марфа Николаевна П.М. Решетников аатынан норуодунай тыйаатыр артыыската этэ. Испиктэкиллэргэ уобарастарын толору арыян, көрөөччүгү итээтэр уонна абылыыр тына оонньуура. Ол иһин ханнык бабарар драм-көрүүлэргэ оонньообут ороолугар лауреат аатын ылар.

Марфа Николаевна 1972 сыллаахха алта кыра оҕолоох Егор Афанасьевич Марковка кэргэн тахсыбыта. Егор Афанасьевич Аба дойдуга сэриитин кыттыылаабыта. "Аба дойдуга сэриитин 2-с истипэннээх" уордьанынан, бойобуой мэтээллэринэн наҕараадалааммыта. Кинилэр 27 сыл устата, сүбэлэрин холбоон, эйэлээхтик олоһууларга, оҕолорун үгэрттэрэн, улаатыннарар, ыал оҕортоон олох суолугар ааттарбытара.

Матырыйаалы бэлэмнээтэ Наталья ЗАХАРОВА.

Тыа хаһаайыстыбаты

КИИН БУОЙУНАБА ҮЛЭ САБАЛАННА

Чуралчы ТХПК алтынньы 18 күнүнээһи бырабылыанньатын мунньагар быйыл киин буйуунаба сүөлүнү өлөрүү боппуруоһа көрүллүбүтэ. Халлаан сылааһынан маассабай өлөрүү сана сабаланна. Тыа хаһаайыстыбатын министриэтибэтин алтынньы 22 күнүнээһи 763 №-дээх бирикээһинэн быйылгы эти соботуопкалааһынна субсидия көрүллүбүтэ буолбута, эрдэтээһи бирикээстэр көгүрүллүбүттэрэ.

Итинтэн сизтэрэн, кэлэрэтиип эти соботуопкалааһынна бэйэтэ сыана олохтоон үлэни сабалаата. Барыта 960 сүөлүнү, 250 убаһаны тэрээһиннээх хаһаайыстыбалартан (кэлэрэтииптэртэн) уонна бааһынай хаһаайыстыбалартан тутуоҕа. Сылгы этин сана дьыл кэнниттэн тутуоҕа. Чааһынай дьонго дуогабардаһан 3000 солк. өлөрөн, астаан биэрээтэ.

Сүөлүнү өлөрүүгэ 70 бэйэбит дьоммут үлэтииптэр. Дуогабардаһан 6 КамАЗ массыына нэһилиэктэртэн тизээн аҕалаллар.

Эти соботуопкалааһынна сыана былырынынгыттан аччаабата. Ол курдук, сүөлү этин үрдүк сууртаабыа—400 солк., ортоку сууртаабыа—375 солк., убаһа этэ үрдүк сууртаабыа—370 солк., ортоку сууртаабыа—350 солк. тутуллар. Убаһа иһигэр эбии 3000 солк. төлөнөр.

Алексей СЛЕПЦОВ.

Үөрэх

Үтүө үгэс салбанар

Алтынньы 25 күнүгэр Чуралчытаагы физкультура уонна спорт үнүстүүтүн манеһыгар үгэсэ кубулуйбут оскуола үөрэнээччилэрин ортолоругар сахалык атах ооньууларыгар Чуралчы улуурдун маастардарын бириистэригэр барыта 14 оскуолаттан 112 эдэр кылыһыт күрэхтэстилэр.

Хаһан да буоларын курдук, Кытаанах, Мырыла, Арыылаах, Чуралчы 1-кы, Чуралчы 2-с интернаэт-оскуола оҕолоро ардук бэлэмнээхтэрэ көһүннэ. Күрэхтэһи биэр сүрүн урагытынан эһиил буолуохтаах 7-с «Азия оолоро» күрэхтэһиигэ Саха Сирин аатын көмүскүүхтээх оҕолору сүүмэрдээһин буола турар. Кэскиллээх биридиптээн кылыһыттар үүнэн иһэллэрэ эрэпи сабар. Ол курдук, Кытаанахтан Сайаана Мындабаайыттан Оля Кугдарова 8-с кылаас, Мылдабаайыттан Оля Кугдарова 8-с кылаас, Мырылаттан Сибиряков Афоня 10-с кылаас, Болот Николаев 7 кылаас, Ангелина Кривошапкина 5-с кылаас, Чуралчыттан Собакина Анюта 11-с кылаас, Смирникова Аня 10-с кылаас, Ким Эрсан 3-с кылаас, Тимофеева Карина—6-с кылаас, Варламов Стас—9-с кылаас, Фомин Саша 6-с кылаас, Улахан Күөлтэн—Макарова Юлия 6-с кылаас, спорт оскуолаттан—Петров Ярослав 9-с кылаас, Ньургуйаана Смирникова 10-с кылаас, уода буолаллар. Бу күрэхтэһи түмүгүнэн күһүнүгү уһун өрөбүллэргэ Дирин оскуоланын баазатыгар 30 оҕо түмсүүгэ ынырылган эриллээхтэрэ. Эссэ бири бэлэстиибин—ол курдук, күрэхтэһиини үнүстүүт устудьуоннара судьуйалаан ытталлар, ол үтүө үгэсэ кубулуйда. Чуралчыттан төрүттээх атах ооньууутун маастардара И.И. Чирков, Д.Н. Макаров, П.Д. Собакин, И.И. Посельская, Н.Н. Филиппов, Нь.Д. Лавров эдэр үүнэн иһэр кылыһыттары көбүлээн, анал бириистэри олохтообуттара оҕолорго үөрүүлээх буолла.

Күрэхтэһи тэрээһиннээхтик ытыллыбытынан, бары кэлбит хамаандалар салайааччыларыгар, күрэхтэһи тэрийэн ытылты кылаабынай судьуйаба И.И. Чирковка, устудьуоннарга, үнүстүүт ректорыгар И.И. Готовцевка, ректоры иитэр үлэсэ салбуйааччы В.И. Давыдовка тэрийэр бөлөх аатыттан махталбытын тиздээбит.

Иван ЛУКИН,

үөрэх салалтатын иити отделин сүрүннүүр исписалиис.

Сумуһу

Чөл олобу тарбаттар үлэтэ сыаналанна

Алтынньы 6-16 күннэригэр Сочи куоракка собриология-ба, профилактикаба, социальной педагогикаба уонна алгологияба «Ленин арыгыттан тутунуу сокуонун 100 сыла» дьэн XXVIII Норуоттар икки ардыларынаагы форум ытылыһына.

Бу тэрээһиннэ Саха Сириттэн 10 киһилээх дэлгээссийэ тийэн, ситиһилээхтик кытынна. Ол иһигэр биһиги улууспуттан «Сарыал» уопастыбаннай түмсүү бэрэссэдээтэлэ, Болтоно нэһилиэгин баһылыгын салбуйааччы Радислав Катаков тийэн, арыгы киһи олоһор дьайыһытын туһунан дакылаатын ааһан, үрдүктүк көмүскээтэ итиэннэ Норуоттар икки ардыларынаагы Арыгыттан тутунуу Академиятын доценын үрдүк аатын сүктэ. Киһи ити ситиһиитин иһин «Алостол Трезвости 150 лет» дьэн М.Д. Челышев уордьанынан наҕараадаланна.

«Сарыал» уопастыбаннай түмсүү улууска чөл олобу тарбатыга утумнаах үлэни-хамнаһы тэрийэр, үлэтин түмүктэрэ да ситиһилээх. Ол курдук, ыччаттарга профилактика үлэлэрин, оскуола оҕолоругар аһаҕас аан күннэригэр, кылаас чаастарыгар араас хабааннаах бэсиэдэлэри, лексийэлэри ытталлар.

Бу маньык чөл олобу тутуһар тарбаттар Радислав Катаков салайааччылаах түмсүү инникитин даһаны ситиһилээхтик үлэлииргэр-хамсырыгар, чөл олоххо туһулуур үлэлэрэ туругуларыгар бабарыт. Радислав Филипповичка үрдүк ситиһиитинэн эбэрдалээн туран, санааттан сана идизэйлэр киһиэ турулларыгар бабарыт.

Марфа ПЕТРОВА.

Саха биллиилээх суруйааччыта Тимофей Сметанин торообутэ 100 сытын корсо

ТИМОФЕЙ СМЕТАНИН УОННА ЧУРАПЧЫ

Саха биллиилээх суруйааччыта, талааннаах бэйиэт, кэпсээнньит, драматург Тимофей Егорович Сметанин 1919 сыллаахха сэтинньи 25 күнүгэр Орто Бүлүү улуугулар Кэбээйи нэһилиэгэр (билингитинэн Кэбээйи улуугулар) Манган Кэрэх диэн сиргэ төрөөбүтэ. Оҕо сааһын доҕоро, эмиэ биллиилээх бэйиэт Иван Романович Петров ахтыбыттаах: «Тима аҕата Дьөгүөр оҕонньор, ийэтэ Настаа эмээхсин түөрт оҕолоохторо. Тима иккис уол этэ. Кинилэр төһө даҕаны тийиммэттэрин, дьаданыларын иһин, иирээн-этиһи диэни билбэт, сып-сылаас дьыллээх, эйэбэс майгылаах, иллээх баҕайытык ыал буолан, оттоон-мастаан, оҕолорун иитэн олоҕорбут дьон этилэр.

үөрэтэ сылдьыбыта. Кини бэйиэт этэ. Тима биһики учууталбытын үтүктэн, киниттэн үөрэнэн, хоһоон суруйар идэлэнэн барбылпыт. Биилин сотору-сотору «Үөрэх ыһырыгыта» диэн Элпэй хоһоонун айуттан нойосуус ааҕара. Онтон ыла куоталаһа-куоталаһабыт хоһоону ойбуттуттан ааҕар, артыыстыыр идэлэммитпит. Ордук Тимабыт хоһоон «хослобо» буолбута. Оскуола үрдүнэн «Сардана» диэн хаһыат таһаарарбыт. Тима хаһыалпытын араастаан ойуулаан кырааҕар... Төрдүс кылаас оҕолоро бүтэр дьылбыгыгар комсомолга киирэммит, аан бастаан Кэбээйигэ комсомол тэриптэтин төрүттээбиппит».

Биллиилээх суруйааччы, суруналыыс, СӨ култууратын үтүөлээх үлэһитэ Павел Петрович Федоров-Сомоҕо уустук олоҕу олоҕорбут, репрессия тимир ытарчатыгар ылларан кэрэгэй кэскиллэммит, дьэбир дьылбаламмыт Гавриил Иванович Егоров-Биилин (1910-1971) туһунан кэпсир «Кырдык тиллиитэ», «Кырдык көмүстээбэр күндү» кинигэлэри суруйан, бэчээттэтэн, бар дьонугар, ааҕааччыларга бэлэх ууммута махталлаах. Манна таарыйа абыннаахха чулууттанчулуунуутумнуур дьонуннаах дьон-сэргэ чуобуспут, олох моһоллорун ортогунан ааспыт, эрэйимуну энгээрдэринэн тэлбит, айар тыл илбиһин индэриммит, хомоҕой хоһоонноох, сээркээн сөһөннээх сиргэ түспүт, биһигин ыһаабыт, талба талааннара таһымныыр Чурапчы эбэ хотун чулуу ыччата Гавриил Иванович Егоров-Биилин 1932 сыллаахха Дьокуускайдаагы учуутал техникумун бүтэрэн, ити күһүнүгэр Кэбээйигэ үлэли барбыта. Эдэр учуутал Кэбээйи сиригэр бэрт кэскиллээхтик үлэһэбит, ол курдук биир сыл эрэ кылгас кэмнэ, айар-суруйар дьобурдаах оҕолору түмэ тардан, литературнай куруһуок үлэһитэн, илиинэн суруллар истиэнэ хаһыатын таһааран, оҕо аймах, дьон-сэргэ махталын, тапталаһын ылбыт. Бу дьарыктан санаалара сайдан, талааннара аһыллан, Кэбээйи икки бастакы суруйааччылар Тимофей Сметанин, Иван Петров үүнэн тахсыбыттар.

Кини «Охсуһуубут уоттара» диэн бастакы кинигэтин 1933 с. Н.Е.Мординов-Амма Аччыгыйа редактордун көрөн-истэн таһаарбыт. Иккис кинигэтэ, «Сааскы санаа» диэн ааттанан, 1935 с. бэчээттэнэр.

Кирири тылы биллиилээх бэйиэт Илья Доросфеевич Винокуров-Чабылбан суруйбута уонна Биилин бэйиэт айар үлэтэ тупсан, тыла-өһө чочуллан, кэнээн-сайдан иһэрин туһунан истинник бэлиэтээбитэ.

Бэйиэт Гавриил Иванович Егоров-Биилин сизэн балта, СӨ култууратын үтүөлээх үлэһитэ, суруналыыс Татьяна Маркова суруйбутун ааҕабыт: «Педтехникум иккис кууруһун бүтэрэн баран, Дьокуускайга 1932 уонна 1936 сыллардаахха Саха сирин суруйааччыларын Союһун бырабыланыһатын сотрудинынан, «Кыһыл ыллык» сурунаал эппизтиир сэкиратээринэн, радиокомитетка литературнай редакторунан үлэһэбитэ. Оттон 1935 уонна 1937 сыллардаахха Платон Ойуунускай салайар Тыпы, литератураны, устуоруйаны чинчийэр үнүстүүкэ дьыаланы - куолуну дьаһайар эппизтээх үлэһитинэн (управделами) үлэһэбитэ».

Биилин бэйиэтэ «норуот өстөөбө» буолбут Платон Ойуунускайы суругунан уонна тылынан хайбаата, көмүскээтэ диэн дьыала тэрийэллэр...

Бэйиэтин автобиографиятыгар Гавриил Иванович манньык суруйбут: «П.А.Ойуунускай Саха сиригэр Сэбиэскэй былааһы олохтоһунга харыта суох үлэһэбит, саха суруйар уонна сангарар тылын литературнайдык чочуйбут, таба тускулу биэрбит, саха сэбиэскэй уусуран литературатын төрүттээбит революционер бэйиэт этэ. Кинини хайбаабыт уонна көмүскээбит иһи кырдык да туох буруйдаах буолуой? Кини туһунан «Кыһыл ыллык» сурунаал 5 №-гэр бэчээттэппитим».

Гавриил Иванович Егоров ити сууттаныыта 1958 сыллаахха от ыйын 17 күнүгэр бүүс-бүтүнүү сотуллубута. Дьыала матырыйаалларын уонна РСФСР прокурорун солбуйааччытын бырачыаһын көрөн баран, РСФСР Верховнай суутун хоһуобунай дьыалаларга Судебнай кэлиэһигэ сибидиэтэллэр көрдөрүүлэрэ бэрэбэркэлэммэтэхтэрин, судейнай мунньах боротокуола бэрэсэдээтэлинэн илии баттамматабын, Егоров этилэрэ олоҕо суох, контрреволюционнай агитация курдук сыаналаммыттарын учуоттаан бириигэбэри көтүрүгэ быһаарбыта. Ити курдук Биилин бэйиэт ыраас аата 1958 сыллаахха, орубуна 20 төгүрүк сып буолан

баран, төнүннэриллибитэ. Кырдык көмүстээбэр күндү Гавриил Иванович Егоров-Биилин Кэбээйигэ үлэһэн ааспыт биир үөрэх дьылыгар кэрэхсэбиллээбэ - үйэлэргэ үйэтэйэр суолу-иһи, өлбөөдүйбэт видебунньуу хаалларбыта буолар. Норуодунай суруйааччы Н.А.Лугинов аатынан литературнай мусуой субэтэ уонна «Ирдэбил» куруһуок оҕолоро ыһылып истин изийилээх махтал суруктарыгар Кэбээйи дьон-сэргэтэ Чурапчы чулуутун талааннаах бэйиэт, умнуллубат учуутал үтүө-мааны аатын-суолун хайдах курдук үрдүктүк туталларын, диринник изийэн-куойан, махтал мааны тылларын аныылларын астына, кизн тутта ааҕабыт.

СӨ култууратын үтүөлээх үлэһитэ В.Н.Луковцев саргы санаатын үлэһитэ «Сомоҕо кинигэтин үһүлүчү талааннаах буойун-суруйааччы Т.Е.Сметанин төрөөбүтэ 100 сааһыгар аныан анаабыт. Кэбээйи энтузиаст, кыраайы үөрэтэр дьонун дьыон Р.А.Иванова, А.Н.Полятинская, С.Н.Унарова матырыйааллара кинигэ ис хоһоонун байыппыттар. Биилин үөрэппит оҕолоро улуус кизн туттар, үтүө үлэһит дьыон буолан тахсыбыттарын сиһилии көрдөрбүттэрэ биһирэбиллээх. Ону тэнэ Биилин аатын үйэтитиигэ СӨ Ил Дарханын Е.А.Борисов Чурапчытаагы бибилиэтиэкэтин сэбиэдиссэйигэр В.Д.Половаҕа кинигэни хомуйан оҕорбут ааптар Сомоҕо махталын биллэрбит».

Г.И.Егоров-Биилин үтүө аатын үйэтитэр Сомоҕо бу кинигэтэ ааспыт устуоруйа кырдыгынын тилиннэрэр. Уонна саха тыллаах баарын тухары аабыллар айымньылары суруйан хаалларбыт Тимофей Сметанин олоҕун, айар үлэтин үөрэтиигэ эмиэ урукку өттүгэр кизник биллибэт чахчыларынан сонун хайысканы киллэрэр уратылаах. Өссө сомоҕолоһууну өрө тутар сылга Чурапчы колхозстарын дьыон күүс өттүнэн көһөрүллүбүт Кэбээйилэригэр кэлин үгүс айар талааннар үүнэллэригэр олох охсубут бастакы суруйааччыларга күүрсүн аспыт Одьулуун ньургун ыччатын туһунан кинигэ тахсыыта-саха омум барыара сайдарын туһугар иллээх, түмсүүлээх буоларга ыһыар үрдүк аналлаах».

«Сыл-хонук» диэн сир туннүгэ, аарыма кырдыбаастар адыас сөлкө даҕаны этэллэрин, бу биһиги баарабадьыйан иһэн өйдүүбүт-саныыбыт. Сыллар-хонуктар мунха туос хоһоһунуу субуллан аһалларын тутта улаханна уурбат курдуккун, ол эрэри аһар-аһар, ону кыһаан төнүннэрбэкиин. Күрэнэ барбыт күннэр-дьыллар күлүктэригэр төһөлөөх саха саарынара, элпик үтүөлэрэ элэс тыһан көстөөт, сүлүттэрэ буолуой? Этар уустук. Бу ааспыт-билини-кэпэр кэмнэри ситимниир, алтыһынарар ураты дьобурдаах, диринник өтө көрөн, сылыктыыр, сыаналыыр саха биир талааннаах суруйааччыта Павел Петрович Федоров - Сомоҕо бэйиэтин бириэмэтигэр, саллар сааһыгар, үллэр үйэтигэр бэлиэтэниэх тустаах.

Биир актыбынай истээччинэн уонна сурунаалга хуодуһунуһугунан сылдьыбыта. «Иитэр кыһа» сурунаалга Тима кылгас көрдөөх кэпсээннэри уонна оҕолорго аналлаах кыра хоһооннору суруйар Олортон «Сибиир курдук эргийбит» диэн кэпсэни, «Ат мииммит» хоһоону билингэ диэри өйдүүбүн.

Ходьох-ходьох хаамтаран,
Кугас-кугас сизэллэрэн,
Ат миинэн айгыраан,
Айантан иһэбин,
Атым мизэн сонобос,
Атахтара оҕобос.

Салгыһытын 5-с стр. көр.

Кэбээйи аатырбыт бастың сира, көбүс-көнө ньуурдаах, илин баһыгар куөллээх Моҕоллой диэн алаас баара. Куөл үрдүк халдыайытыгар таңара дьизтэ турбута, онтон түөрт сүүсчэкэ мизтэрэ холбурдаах сиргэ арыһ-чаран саҕатыгар, аҕабыт уонна пөчүөк олбурдаах дьизлэрэ, ампаардара, булуустара, бэйэтэ биир дэриэбинэ буолан, бачымахтанан көстөллөрө.

Бастаан үөрэнэ сырыттаһытына, Моҕоллой алаас саҕатыгар киирэрбитин кытта, таңара дьизтин көмүс солотуулаах, илбэргэстээх үс кириэһэ арыһ мастары үрдүнэн күн уотугар араастаан кулмүрдээн көстөрө. Онно тохтоон, кириэстэнэ турар кырдыбаастары, биһиги кыра эрдэхпитинэ, үгүстүк көрөр этибит.

Биһиги аан бастаан аҕабыт дьизитигэр үөрэммит. Мин оскуолаттан ыраах олоҕор буоламмын уонна аҕам эдэр сааһыгар өлөн хаалан, алта кэргэн тулаайах хаалбылпыт. Онон ийэм миигин эрдэ көнүллээбэккэ, оттон Тима сааһа кыра буолан, биһиги оскуолаҕа оҕолору куоттаран, кэлин үөрэнэ кэлбиппит. Иккистан төрдүскэ диэри ортоугар тохтуу-тохтуубут бэрт элбэх сыл устата үөрэммитпит. Сороҕор мас суох аатыран, оскуола тымныһан, сороҕор бандыһыттар маһыйдээннэр, арыт сыл үөрэммэккэ дьизитигэр кыстыырбыт. Төрдүс кылааска биһиги алтыа буолан ордон кэлбиппит. Көнники таңара дьизтин кириэһин тууран, ис тээбиринин хомуйан баран оскуолаҕа биэрбиттэрэ. Биһиги таңара дьизитигэр көһөн киирбиппит. Аҕабыт дьизтинээбэр быдан ордук этэ. Кырааскалаах муостата, ойуулаах истиэнэтэ, кизнэ-куона, ырааһа - барыта үчүгэйгэ дыпыта. Төрдүстэр аалтыыр иһигэр түгэх хоско үөрэммитпит. Тималыын биир паартаҕа олоҕорбутт. Тима үөрэммитин устатын тухары аҕайыах санаатынан, самэийинэн уонна аҕсааны ким-хайа инниэ суоттуурунан, уруһуйдуура үчүгэйинэн барыбытыттан лаппа чорбойоро. Төрдүскэ Егоров Гавриил Иванович - Биилин диэн учуутал

Эрдэтээби хоһооннор

Бэйиэт оҕо сааһа, оскуолаҕаагы сыллара Саха сиригэр гражданской сэрри кэнниттэн дьон-сэргэ дьолунан-соргунан туолан, сана, эйэлээх, көнүл олоҕу тутууга үөрэн-көтөн, санаата кэлэн, сүргэтэ өтөрүллэн көхтөөхтүк кытгарын ылары сэргэстэһэ хаамсыбыта. Чочообуга дьэ күүрээһинээх иннэр этилэр. сана экономикай политика өрөгөйдөөһүнэ, култуурунай

эрэбелүүссүйэ, холбоһуктааһын... Бу манньык көхтөөх кэжжэ, эриэкэс эйгэбэ Тимофей Сметанин көлүөнэтэ таба тайанан, тэннэ хаамсар, сананы, бастыһы олоҕо киллэрсэр тиһиккэ сеп түбэһэр дьолломмута. Оскуолаҕа үөрэнэн ааҕар, суруйар буюлуоттунан, Платон Ойуунускай өрө көтөбүллүүлээх, күүрээһинээх, кэрэбэ, сырдыкка кыһаһыыр айымньыларыгар абылатан улаатар. Айар үлэ алыптаах аартыгар, умсугутуулаах суолугар бастакы учуутала Чурапчы чулуута Гавриил Иванович Егоров-Биилин сирдээн киллэрбитэ. Кини ордук Элпэй

«Үөрэх ыһырыгыта» хоһоонун айуттан нойосуус ааҕан, уус-уран литературтээбэ талба таптала индэрбитэ. Гражданскай сэрри геройа, биллиилээх культурмеец П.В.Егоров Кэбээйигэ, Томторго 1935 сыллаахха сөгө оскуола туттарар. Бу дьыл оскуола дириэктэринэн, кэлин саха биллиилээх бэйиэтэ Пантелеймон Яковлевич Тулааһынап, Байаантай улууттан төрүттээх, ананан кэлэн үлэһэбитэ. Тимофей Сметанин тэҕил тэннээбэ, үтүө үлэһинээбэ Иван Петров ахтарынан, оскуолаҕа «Иитэр кыһа» диэн литературнай куруһуок тэриллибитэ. Тима бу куруһуокка

Саха билиилээх сурыйааччыта Тимофей Сметанин торообутэ 100 сылын корсо

Салгыыта. Иннин 4-с стр. көр.

Бэйэм эмиз эдэрбин,
Билсэр дьоммор иһэбин.

(«Ат мииммит»)

Бу хоһоону оччоҕо оҕо үксэ
нойосуус билэрэ.

Тимасэттискэ үөрэнэ сырыттабына,
Нам оройуонугар тахсар «Колхоз
сирдытэ» хаһыакка 1937 сыллаахха
икки хоһооно бачээттэммитэ Бастакы
хоһооно «Колхоз сирдытигэр» уонна
«Былатыан суолунан бардарбын»
диэн этэ.

Уус-уран айымньы
Сулуһун сүмэтин уулааммын,
Онорсор олобум долгуйар
муоратын

Күөх унаар кырсынан дайаммын,
Табытал хамсатан тайааран
Көччүүр күөрэгэй буоламмын
Охсуһар сатаны туойдарбыан,
Үөрүүнэн-ырыанан туолларбыан,
Муораттан муораба көрүлүүр,
Очуостан охсуллан уйулуур
Имэннээх, илбистээх тылынан
туоламмын

Муусука сүрээс буолларбыан,
Былатыан суолунан бардарбыан!
("Былатыан суолунан бардарбыан")
Иван Петров кэпсииринэн,

Тима пионерскай түмсүүнү наһаа
тэриллиилээхтик ыытара Ол иһин
кыра оҕолор баһаадайдарын олус
таптыыллара. Үөрэх табылара бүппүтүн
кэннэ, пионерскай лаабырга иккиэн
бииргэ үлэлээбиппит. Манна үлэли
сыгдыан, норуот уус-уран айымньытын
билэринэн-көрөрүнэн, сатаан
сааһылаан сэхэргииринэн, хааһахтан
хостоон эрэр курдук, хаһан да
бараммат кэрээбэт кэлсэнинэн,
омуннаах остуоруйатынан, таайбаран
таабырынынан олдыот оҕолору сэргэ,
миигин эмиз бэркэ кэрэхсэппитэ.

Тиматтан алтыс кылааска үөрэнэ
сырыттабына:
-Тим, туох буолуоххун
баһарабыный?- диэн ыйыттаха.
-Бэйизт уонна худуохунньук
буолуом,- диэн баран, сүрдээх ыраах
баһайыны көрөн олоҕорго билигин
харахпар бу баарга дылы.

Тимофей Сметанин оҕолору
пионердары, эдэр ыччаты истинник
таптыыра, тэннээхтэрин курдук көрөрө,
бииргэ сылдьара, тэннэ ыллыыра-
туойуура, күлэрэ-үөрэрэ, сарсынныны,
ыраабы ыралыыра. Ол да иһин
оҕолорго анаммыт айымньылар
олус иһирэх иэйиилээх, сылааһынан
илгийэр уйаннар, күүтүүлээхтэр,
кэрэхсэбиллээхтэр.

Түөһүгэр эйэтинэн
Хаалтыһа тэлээрбит,
Күөнүгэр бизэтэннэн
Барабаан ньиргийбит,
Эдэркээн ленинец
Күн үрэх күлүмнэс
Гранит таастарын
Кэбийэн билэргэ-
Бэлэм буол,
Бэлэм буол!

Үөрэххэ үлэсэ
Өрүтэ үүнүүсэ,
Туйгунтан туйгун диэн
Сыананы ситэргэ,
Хаалбыты буксуурдаан
Кэксэсэ ситэргэ,
Араас суол идэни
Баһылаан билэргэ-
Бэлэм буол,
Бэлэм буол!

Бу хомоҕой хоһоон оҕолору үтүөбэ-
кэрэбэ иитэринэн, хаалыылаабы,
зэл-дээл буолууну утары дьолуннаах
хамсатыылаах, түбүктээх эрээри
түмүктээх үлэсэ, истин доҕордуу,
ныгыл сомҕо буолууга сирдиир-
үөрэтэр, сүбэлээр-амалыйар.
Профессор Б.Н.Полов
билиэтээбитэ: «Киһиэхэ доҕор буолуу
олус бочуоттаах уонна соччонон
эппиэттээх. Эн доҕорун диэн ааттыыр
киһин олоххо бүдүрүмүн даһаны сөп.
Араас сыһыанан халтыны оноруон,
доруобуйатын даһаны сүтэриэн сөп.
Онуоха барьтыгар сүбэ-ама, санаа
күүстээх кынатан тиэрэ тардан
биэрээччи, халбаһнаабат тирэх эн.

доҕор буолабын. Доҕору аатын-суолун
түһэн бизэрбэт, кинини тоҕоостоох
кэмигэр харыстааччы эмиз эн, доҕор,
буолабын»

Сэриигэ-силлиэсэ,
Сибиниэс ардабар
Өлбөккө-өспөккө
Өстөөбү үөстүүргэ,
Төрөөбүт дойдуну
Түһнэрэ кэлбим
Бохсорго-боборго,
Букатын соторого-
Бэлэм буол,
Бэлэм буол!

(«Бэлэм буол», 1937 сыл)
Туман буолбт хонуктар, аһа
көппүт күннэр-дыллар анараа
таһааларыгар, кулан уорбаларыгар
уот сэрии силлиэтэ-холоруга
биллэн эрдэбинэ, үүнэр ыччаты, эдэр
эрчимнээх көлүөнэни патриотизм,
интернационализм тыһыныгар иити
инники сыал-сорук буоларын,
бэйизт сытыы чабылган тылынан,
өһүнэн ааһааччы сүрээбэр тийээрди
итэбэтиилээхтик, ылыннарыылаахтык
ойуулаабыта.

Ити кэмнэргэ даһатан, оҕо
аймакха анаан, «Бэлэм буол»
хаһыат өрөстүүбүлүкэсэ тахсар
буолбута. Доҕоттору эгэллэринэн,
хаһыат саһарбыт сирэйдэрэ
кэпсииллэринэн, Тимофей Сметанин
ыппыт хоһоонноро, ыстатыйалара
бачээттэммиттэрэ. Хаһыат бастакы
редактора Никифор Кирикович
Седлаицав-Дьуөгэ Ааныстыырап
кинини истинник өйөөбүтэ, өйдөөбүтэ,
айарга-тутарга, тылга-өскө, хоһоон,
кэлсээн, ыстатыйа суруйарга үөрэтэн-
такайан үгүстүк суруйара, сүбэ-саргы
ыытара.

Учуонай Николай Захарович
Копьрин суруйбута: «Оҕолорго
суруйуу аһара ыарахан, оҕолорго
кэрэхсэтэр ғына суруйуу олус үчүгэй
бэлэ»,- диирэ М.Горькай. Оттон
Сметанин олох сибэкилэрин –
оҕолору уратытык таптыыра, оҕолор
санааларын, психологияларын, тугу
интэриэһиргииллэрин таба тайанан,
киһилэргэ сөптөөх уобарастары
булаң, көрүдүөстээх, юмордаах
ғына хонуйары сатыыра. Софрон
Данилов этэринэн, «Ол да иһин, кини
талааныгар, сибэки сэбирдэхтэрэ
күн чабылын көрсө аһыллалларын
кэриэтэ, оҕолор сүрэхтэрэ манньыйан
аһыллан биэрэрэ».

Түмүктээн эттэххэ, чабылхай
талааннаах суруйааччы Тимофей
Сметанин оҕолорго, ыччакка
анаабыт апылтаах айымньыларыгар
киһилэр олохторун суолун сөптөөхтүк
талалларыгар, оностоллоругар, сизэр-
майгы өттүнэн эргиччи сайдалларыгар,
үтүөбэ-кэрэбэ тардыһалларыгар, киэн
билиилээх-көрүүлээх буолалларыгар
олук уурбута умнуллубат.

**Буорах сыттаах
хоһооннор**

Аба дойдуну көмүскүүр Улуу
сэрии сабаламмыта Алдыархай
аргыстаах, кыһалба кытыылаах,
сут-кураан модьоболоох, өлүү-
сүтүү, эрэй-мун энээрээх уоттаах
сэрии суоһа-суодапа нус эйэлээх,
дьаппоох олобу иннэри үктээн,
таннары сатыылаабыта Хоту сир
хонуун уолаттара күн сириң, Ийэ
дойду көмүскалгэр биир киһи курдук
туруммуттара. Киһилэр ортолоругар
инники кэксэбэ Тимофей Сметанин
баара

Тимофей Сметанин сэрии
сабаламмыт бастакы күннэригэр
өһөгөйдөөх өстөөбү утары охсуһуу хас
биирдии киһи, гражданин ытык иһэ
буоларын, хомоҕой хоһоонноругар
холбообута

Дуорай, дохсун тойук,
Дуорай уоттаах тойук!
Бүгүн
Иннэ-кэннэ хагдарыйбыт
Энлээн ырыа ылтаммат,
Хоруол аттынаагы да
Кутурбаннаах тойук
туойулуубат,

Бүгүн
Ыгылыр ырыа, туойар тойук-
Ыстаал тыаһа, буорах сыта
аргыстаах,
Сарсынтыга үрдүк эрэл
Сырдык тыһына кынаттаах.
Онтон үс саха бэрдэ олонхо
бухатырыныны күн сириң
көмүскалгэр, айыны сириң
араһа-чылыырга ыһыар

Саха норуота самнан, сүтэн
хаалбакка
Сандаар-күндээр күннэниң диэн,
Саха норуота бырааттыы
омуктардыын
Сабаллаабыт олобун саргылаатын
диэн,

Буйдун саха,
Кырдык туһугар кыргыс,
Олох туһугар охсу!

(«Кырдык иһин кыргыс»)
Бииргэ төрөөбүт сурдыа Петя
суруйар. «1942 сыл күһүөрү Түмэппий
сэриигэ ыһырыллыбыта. Оскуола
таһыгар сэриигэ барааччылары
атаара дьон беһе тобуоруслута,
Убайым баттабын кырытаран
уларыан хаалбыт этэ Кини өрө
күүрүүлээхтик сэриигэ барар дьонго
уонна хаалааччыларга туһаайан тыл
эппитэ. Сүбү суруйбут хоһооннорун
аахпытэ Сэрииттэн чаастатык
суруйара, биирдэ бэйэтин уруһуйдаан
ыппыта».

Тимофей Сметанин айар үлэнэн
кынаттанан, тыла-өһө сытыырхайан,
суруйааччы, бэйизт быһыытынан
үүһэн-сайдан испитэ

Этэһнэ олоҕубут иэригэ
дьизэбиттэн,
Итиллэн үөскээбит Элизэ
өрүстэн

Эн бардың сэриигэ,
Эдэркээн доҕоруом!
Сайына итиилээх, кыһына
тымньылаах,
Сандаархай күннэрдээх Сахабыт
сириттэн

Эн бардың сэриигэ,
Эдэркээн доҕоруом!
Кэнниһиң кэхтибэт кэйэлээ

Кэлэр кэм кэскилэ, кэрэһиниң эрэлэ,
Бу улуу кыргыһы
Буоһуна буолабын!

Түрбүөннээх күннэргэ түбүгэ
эдэриң,
Төрөөбүт норуотун ааттарын
ааттатар

Эн саха уолабын,
Эдэркээн доҕоруом!
Саалаахтан самныбат,
актоохтон актубат,
Сандаарар куйахтаах саа тулут
бухатыыр,

Эн саха буолабын,
Эдэркээн доҕоруом!
(«Эдэркээн доҕоруом»)

Калин өр сылларга Тааттаба
олорбут, суруналыыс Н.Н.Николаев
(доҕоро Үс Ньюкулайынан ааттыыр)
редакцияба ахтан кэлсээбитэ:
«Мин Тимофей Сметанины кытта
балтараа сыл курдук армияба
бииргэ сулууспалаабытым. Илин
байыаннай үөрэххэ үөрэнэн баран,
сэриигэ Курская-Орловскай тоҕойго,
онтон Калининскай уобаласка
2-с Прибалтийскай фронтна
сылдьыбыппыт Кини саллаат
быһыытынан хайдаһын уонна
фроннаагы бойобуой сырыыларын
тустарынан инэн-төһөн сурулла
илик. Бэйэтэ да ол туһунан ахтыы
суруйбутун билбэтим».

Кистээбэккэ эттэххэ, үөрэнэ
сылдьан сэрии диэн ис дьинин,
хайдаһын билбэт эбиппит.
Хамандыырдар сүрүн болгомтолорун
эти-хааны эрчийиһэ, бойобуой
тиэхиниһкэни баһылааһынна
уураллара. Ол иһин буолуу илпэг
буолларбыт эрэ сэрии туһунан бары
арааһы кэлсэтэр, фантазиялаһар,
бэл, түүлбүтүн кытта кэлсэтэр этибит
Тимофей дьэ онно өрөйөн-чөрөйөн
туран сахалар биһиги хоту дойду
дьонобут, удьуор буттуттарбыт,
тулуурдаах дьоммут, тиһиги харахха
ытааччыбыт, фашиһы да мүччү
түтүөхпүт суоҕа диэн араастаан

уус-ураннаан кэлсирэ билигин да
бу баарга дылы. Тимофей дьэ ол
курдук, ийдэбинэ, элбэх сэхэһнээх,
иһини интэриэһиргэтэр, куллэрэр,
бэрт аламаһай киһи этэ. Ол иһин
саллааттар да, хамандыырдар да
киһини улаханньык убаастыыллара».

Сэрии силлиэтин-холоругун
ортогунан ааспыт, күннэтэ өлүү-сүтүү
мэнэгэйн мииммит, халбас харата
кыргыс хонуутун хабыллар хаба
ортогунан ааспыт саха саллаата
буйуун, бэйизт ойуулуур:

Бухатыыр Армия тимир салата
Биһиги дойдубутун көмүскүүр,
Ол иһин, оҕо аймах тэлгэлээбэ,
Эһиги, көнүл көрүлүүгүт
Аан дойдубут чуумгу дуолун
Аны сэрии соһуччу аймыа суоҕа,
Бу көстөр күөх долгун хонуубутун
Охсуһуу уоттаах тыла салыа суоҕа
("Бухатыыр Армия")

Бойсбуой доҕоро Николай
Николаевич салгы сэхэргиир: «Онтон
кимэн кирири от ыйын 12 күнүгэр
сарсыарда эрдэттэн сабаламмыта
Бастакы «сүрэхтэни» онно этэ
Биһиги телефонистар кабельбытын
тарда-тарда, сибээһи олохтоон
иһэрбит, полк хамандыыра Беляевы
хааччылар этибит. Бастакы күннэргэ
уугубакка, суухараны түбэһиэх
ууга илитэ-илитэ, тамаһытын
смигирдэ-смигирдэ, уот ортолугар
сылдыбыппыт. Кыһайан, куйаһа да
бэрдэ».

Сэрии силлиэтин – холоругун
ортолугар сибээс ураты суолталааһын
бэйизт хоһоонугар иллэрбит:

Тимир курдук элбэх салла
Тыраадыйда сибээс илин, арбаа,
Улуу элпизт сибээсискэ,
Улуу бочуот эйэхээсэ
Полк тэбэр чэвэч сүрээсэ
Тохтуо сүрэхтээх мүнүүттээ
Сибээс баар! Чуумтурун!
Майор сангарар хамаандатын
таларун!

Ыт фашистарга биригээбэр
Ытар сыл бариллэр.
Батарей! Биир, икки, үс...
Ньирһийдэ уордаах зал...

(«Сибээсис») Сэрии бүтэр, Кыайыы-хотуу,
саргы-дьаалы аргыстанан, бойобуой
наһараадаларын кылырбааччы
иһилинэн Улуу Кыайыы саллаата
төрөөбүт алааһыгар, иэригэ дьизтигэр
эргиллэр. Өрөгөйдөөх күннэргэ,
күндү, кэрэ кэмнэргэ үөрүүнү-көтүүнү
үлпэстэ, Тимофей Сметанин хомоҕой
хоһооно кутуллар:

Уулаах окуолаба сытан,
Утуйбакка да сылдьан,
Ийэ дойдуну дьолун иһин
Эрдээммитим иһин,-
Син-биир этиэбим
Сирдээбү дьолу билэбин диэн.

Аалай хааным тохтубута
Россия дэхси хонуутугар,
Кыһыл төлөн сибэки буолан,
Кыһыл үүнэр буоллабына,-
Син-биир этиэбим
Сирдээбү дьолу билэбин диэн

Үөрүөх курдук мин бэйэм олохтор
Үмүгэй суох да буоллабына,
Үөскээбит Ленан бизрээгэр
Үөрүү иһиллэр буоллабына,-
Син-биир этиэбим
Сирдээбү дьолу билэбин диэн.

(«Саллаат сүрээс») Түмүктээн эттэххэ, саха чабылхай
талааннаах бэйизтэ Тимофей
Сметанин нарын даһаны, күүрээһнээх
даһаны хомоҕой хоһоонноругар,
ыллам ырыаларыгар мунурун
булларбатах, түгээс көстүбэтэх
лириик быһыытынан көстөр. Ол да
иһин кини айымньылар сырдьынан
сыдааайаллар, итиһинэн илгийэллэр,
ааһааччы кутун туталлар, умнуллубат,
өлбөт-сүппат үйэлээхтэр.

Егор Гаврильевич Винокуров,
Философия наукатын
хандьыдаата, доцент, Норуоттар
икки ардыларынаагы Наукалар
Академияларын академига,
Арассыыйа философияба
уопсастыбатын чилиэнэ, РФ уонна
СӨ суруналыыстарын соһуун
чилиэнэ.

Үөрэх - итгэл

Обону үлэбэ уһуйан

Хайа оскуола үерэтэр ураты иистээх, учууталлартан, үлэлэригэр бэринилээх, таланнаах исписалистэртэн быһаачы тутулуктаах. Биһиги оскуолабытыгар биһир оннук кизин туттар иһитбит, Саха Өрөспүүбүлүкэтин үөрэххэ, культуурабытыгар туйгуна, эколог, инноватор учуутал

Н.И.Протодакьянов буолар. Национальной оскуола сайдыытын концепциятынан "Мындабаайы кытыла" бырагырааманы бэлэмнээн, уһуйаан-оскуола-социум биһир тиһигиниз үлэлиир кыабын тэрийбитэ. "Мындабаайы" – кизин туттуум" сана бырагырааматынан Аан дойдутаагы экологтар кэмпириэнсийэлэригэр Финляндияда ситиһилээхтик кытылыта "Кустук" экологической түмсүү үлэтэ 1996 сыллаахха Өрөспүүбүлүкэбэ бастагы миэстэни ылбыта, оскуола экологической хайысхалаах буолбута 1997 сыллаахха Арассыйага "Сыл бастын оскуолата" ааты ситиспитэ. "Кустук" оҕо сыһыанар, үөрэнэр киһи тэрриллэн, Өрөспүүбүлүкэ араас муннуктарыттан мустубут, оҕолор сайын аайы биологияны, химияны, экологияны диринэтэн үөрэтэллэрэ. Улууустар икки ардыларынаагы экологической үлэни биһир ситимниир "Кыис Амма" бырагырааманы онорон, Амма өрүс суньүгэр оҕолорор хас да оскуола холбоһон, чизппэр аайы уоннуу хонукка химияны, биологияны, физиканы, омук тылын у.д.а. предметтэри диринэтэн үөрэтти тэрриллэбитэ, ол үчүгэй түмүктэри көрдөрбүтэ. "Амма" экокулууп оҕолоро нэһилиэк ыраас туруктаах буоларын туһугар араас көрүг үлэни-хамнаһы тэрийэллэр. Ол курдук, Николай Иннокентьевич саҕалаабыт, олохтообут үгэстэрэ – "Балбаах", "Ойбон" ырааһы хонтуруоллуур рейдэлэр, ыраастааһын субуотунньуктара салбанан ытыллыа тураллар.

Оскуолабыт экологической хайысхатыгар олобуран, агро хайысха төрүттэммитэ. 2004 сылтан оскуолабыт Өрөспүүбүлүкэ агрооскуолаарын сойууһугар кирибитэ. Тыва сиригэр оҕото тыва хаһаайыстыбатын үлэтигэр, тулалыыр айылбатыгар, төрөөбүт тугулууга чугас буолуохтаабын сэргэ, үлэбэ-хамнаска сыстабас буолуохтаах. Итинник хайысхалары тутуһан, араас таһымнаах иитэр-үөрэтэр үлэ ытыллар. Бу улахан кизин хабааннаах үлэ оччотообу дириэктэр М.М.Петров тэрийиитинэн саҕаламмыта. Кэнники кэксэ сылларга дириэктэри агрохайысхада солбуйааччы О.М. Борисова сүрүннээн ыыппыта. Ити үлэни күн бүгүн оскуолабыт дириэктэр В.И.Пермякова иилиир-саҕалайыр. 2011 сыллаахха оскуолабыт иһинэн "Эйгэ" ОСХПК тэрриллэн, үлэ кедьүүстээхтик барар. Оскуола агрохайысхатын сайдытыгар агроном Елена Егорова Диодорова салайааччылаах биригээдэ тус кылааттарын киллэрсэн, оҕуруот аһын үүннэриинэн дьарыктаналлар. Уопуһаах үлэһит В.М. Дьячковская дуоҕабарынан үлэбэ кириэн, сыл ахсын халпыыста үүннэриитигэр оскуола кэксэ ситиһиллэннэ. Кизин оҕуруот аһын үүннэриигэ туох баар чааһынай тизхиныкэлэрин уларсан оскуолабы

улахан өйөбүлү онордо. Кеме хаһаайыстыбабытыгар оҕуруоту таһынан сылгы көрөбүт. Сылгыһытынан П.Е.Герасимов үтүө суобастаахтык үлэлиир.

Оскуола научнай-чинчийэр үлэтигэр учууталлар агрохайысхада дьаныһан туран үлэлииллэр. Үөрэнэччилэрбит сыллата "Инникигэ харды" научнай-практической кэмпириэнсийэбэ, "WoRID Skills" күрэхтэһиигэ агрохайысханан ситиһилээхтик кытталлар. 2018-2019 үөрэх дьылыгар Лида Гоголева халпыыстаны, Валерия Сергеева моонньобону чинчийэн өрөспүүбүлүкэтээби таһымнаах "Инникигэ Харды" кэмпириэнсийэбэ ситиһилээхтик кытылытыгар Петья Кударов хортуоска ыарыһаларын чинчийэн, бастагы таһымнаах, Владик Кожуров сүүрүк сылгылары үөрэтэн, иккис таһымнаах дипломант аатын ылбытыгар, Петья Гермогенов Өрөспүүбүлүкэбэ "Лучший труженик села", оҕолорбут "Молодой фермер" куюнкуруска хамаанданан иккис миэстэ буолбуттара. "WoRID Skills" куюнкуруска Милена Аржакова агрономияга, Валерия Диодорова ас астааһыныгар, Лиза Кожурова батэринээрэйбэ бириистээх миэстэлэри ыллылар. Григорий Гермогенов "Чугунов аагыларыгар" агрономия сизэксийэтигэр иккис миэстэ буолан, "Бэс Чагдаба" сыһынаа барар тутуһанан набаарадаламмыта, Миша Абрамов – "Интеллектуальный потенциал молодежи 21 века" икки төгүллээх лауреата.

2015 сылтан ДьТХНЧИ, Тыва хаһаайыстыбатын министристибэтин кытта дуоҕабар түһэрсэн, наука хандьыдаата М.П. Сидорова кураторынан ананан үлэлэспитэ. Агротехнологической үөрэхтээһингэ химия, биология предметтэрин диринэтэбит, сүөгүнү иити, тыраахтары ытыгы предметтэрин эбии үөрэтэбит. Оскуолабыт бүтэрэр ылымниктарытыгар аттестаты таһынан талан ылбыт идэлэригэр үөрэтэн, оробуочай идэлэригэр уһуйан таһаарабыт. Ол курдук, 2 разрядтаах столяр, истанньэн идэтин баһылаан тахсаллар. Производственной үөрэхтээһин маастара Е.П. Иннокентьев кыргыттары иискэ үөрэтэр. С.Н.Кулешов, С.Н.Флегонтов сапалаларынан, уопуһаах тракторист – машинист идэтигэр сөбүлээн дьарыктаналлар. Аһын сүөгүн кылаас оҕолоро «Күөх ситим» бырагырааманан эбии үөрэнэллэр. 2016 сыллаахтан оскуола лесничества тэрриллэн үлэлиир. Салайааччылар – С.С.Абрамов, А.Д.Луковцев, Сергей Сергеевич "Бултут ыра" экологической ис хоһоонноох ылыга Өрөспүүбүлүкэбэ биһирэнэн, Грант үрдүк аатын ылбыта.

Оскуолабыт Саха Өрөспүүбүлүкэтин тыва хаһаайыстыбатын уонна үөрэх министристибэлэрин көрүүтүнэн «Бастын агрооскуола» ааты ылан, 200 тыһыынча солкуобай суумалаах гранынан балиэтэммитэ. «Айылба уонна биһиги» дьин Өрөспүүбүлүкэбэ ытыллыбыт экологической куюнкуруска оскуола 2-с миэстэни ылбыта. 2015 с. Саха Өрөспүүбүлүкэтин тыва хаһаайыстыбатын үрүн көмүс мэтээлин хаһаайыннарынан буолбулут. Сылын аайы улууһаагы быыстапка-дьяарбанка көрүүтүгэр бастыннар ортолоругар кирисэн, үлэбит араас бириистэринэн, грамоталарынан, дипломнарынан сыаналаммыта. Өрөспүүбүлүкэтээби тыва хаһаайыстыбатын онорон таһаарааччыларын быыстапка-дьяарбанкатыгар оскуолабыт үһүс, "Эйгэ" ОСХПК иккис бириистээх миэстэлэри ылла.

Сайын «Араскы» оҕо лаагыра үлэлиир. Сыллата 60-70 оҕону хабан үлэлээн кэллэ. Лаагыр начаалынньыгынан М.П. Попова 15 сыл

устата тохтоло суох салайан үлэлэспитэ. Кэнники сылларга С.С.Абрамов, А.Н.Васильева, М.Г.Ильина, ананан үлэлэттилэр. Лаагырбыт үлэтигэр биһир дойдулаахпыт, Саха Өрөспүүбүлүкэтин үтүөлээх артыыһа Валентина Романова-Чыскайырай ырыа сезонун үлэлэтэн, сонун хайысханы киллэрдэ. Былырын уонна быыл оҕолор үөрэ отун хомуйан, "Маарыкчаанна" туттараллар, дохуот аахсаллар. Ол курдук, быыл сайын Слава Иннокентьев 12, София Николаева 10 тыһ., Лиана Егорова 12 тыһ. солкуобай харчыны өлөрдүлэр. "Араскы" лаагырга оҕолор олус сөбүлээн сылдыллар, сайын устата оҕуруот көрөргө, чинчийэр үлэбэ, ырыа кэрэ эйгэтигэр үөрэнэллэр. 2018 сыллаахха лаагырбыт улуус бастын лаагырын аатын ситиспитэ.

Оскуола үөрэги кытта үлэни дьүөрэлээн иитэр-үөрэтэр. Агрономмут Е.Е.Диодорова кыһамныгынан оскуола оҕуруот аһын үүннэриигэ, чуоллаан хортуппуй, халпыыста үүннэриитигэр улууска биллэбит. Производственной үөрэхтээһин маастара В. М.Дьячковская кеметүнэн үүннэри көрдөрүүтэ биллэ тубуста. Эдэр исписалис Е.В.Иннокентьев менеджэринэн таһаарылаахтык үлэлээн эрэр. Кэнники сылларга анаардас халпыыстаны 3 гааба, хортуосканы 2 гааба итинэн кыра культууралары хото үүннэрен, үрдүк үүнүүнү ситиһибит. 2018 сыллаахха 42т. халпыыстаны, 20т. хортуосканы, 150 кг. моркуобу, 50 кг. сүбүөкүлэни ылбыппыт. Быыл 32т. халпыыстаны, 15 т. хортуппуй хомуйдубут. Сага массынан, тыраахтары атылаһан, үлэбитигэр кедьүүстээхтик туттан эрбит. Быыл оскуолабыт агрохайысханан үлэлэспитэ номнуо 15 сылын туолла. Үбүлүйдээх сылбытын үүнэр көпүөнүн тыва хаһаайыстыбатын үлэтигэр-хамнаһыгар уһуйан, күргүөмнээх, таһаарылаах үлэни көрөбүт.

Хаартыскаларга: агроном Е.Е.Диодорова, В.М.Дьячковская, «Эйгэ» ОСХПК үлэһиттэрэ.

Саҕабыт этэбин

7200 СОЛКУОБАЙЫ ТОҕО ОРДУК ТӨЛӨӨТҮМ?

Бу суруйуубун олус солуута суох дьизэн. Баҕар биһир эмэ киһи өйдүөбэ, туһаныаба. Ордук харчыны төлүө суоба.

Билигин олохпутун төһө даҕаны ыарахан, харчы тийбэт диэтэрбит араас элбэх астаах-үөллээх бырааһынныктарбыт наһаа элбэтилэр. Уонунан, сүүһүнэн киһилээх улахан уруулары, үбүлүйдэри тэрийи үгэскэ кубулуйда! Олору тэрийи улахан түбүктээбэ биллэр суол. Ол эрэри билигин — урукку буолбатах. Ити тэрээһиннэр барыта кэриэтэ анал аһыыр эрэтэрээннэргэ, остолобуйдарга, кафеларга ытыллар буоллулар. Харчы эрэ баар буоллун. Сакаастаан баран бэлэмгэ тийэн аһаан эрэ кэлэбин диэбит курдук.

Дьэ, урут баар этэ. Саастаах эттүгүт өйдүүргүт чаччы. Холобур, ыаба оҕолорун уруутун тэрийэр

буоллаахына, сайынын дьиз таһыгар анал сарай туруоруу, халтаһынынан остуол, ыскаамыйа оноһуута, күргүөмүнэн ас астааһына, ыаллартан аһыыр иһити-хомуоһу хомуйуу, олору бутуйбат наадатыгар балиэтээһин, о д а быстах үлэ баһаам буоллаба. Аны уруу кэнниттэн иһит сууйуута, сарсынгы күнүгэр опору ыалларынан тарбатыы, онорбут сарайын, остуолларын көтүрүү. Түбүгүн элбэх. Онуоха тэннээтэххэ, билигин бырааһынныктары ытыгыга ас-үөл, тырааныспар дэлэй, суол-иис түпсүбүтэ, сибээс үчүгэй, талбыт аһатар сир элбэбэ уруккуга холоһоно суох ордук чэгчэки, судургу буоллаба.

Ол эрэри ити тэрээһиннэри ытыгыга билигин биһир уустук собуһ түгэн баар эбит. Ол — ынырыллар ыалдыттар испиһэктэрин оноруу кэлэлэрин-кэлбэктэрин биһаары. Оннукка элбэх киһи

түбэспит буолуохтаах. Тоҕо дьизээх, сакаастаабыт дьонун ахсаанынан аһыыр сиргэр эрдэттэн харчыын төлүүгүн. Онтон испиһэксэ киллэрбит дьонун кэлбэтэхтэринэ, кураанакка төлүүргэр тийэбин. Онон ынырбыт ыалдытын кэлэрин-кэлбэтин биһаары кырата суох кыһалбаба тизрдэр. Барыларыгар эрийэн кэлэлэрин-кэлбэктэрин ыйыты эмиз олуона курдук.

Ча, онно элбэги куопулаабакка, байам холобурбар биһаарыым. Быыл, саас 80 сааспын туолан, "Байым" кафеда оҕолорум тэрийэн балиэтээбитим. Ыһырдаахха букатын элбэх киһини ынырыахха сөп этэ даҕаны кафеба 70 киһиттэн элбэх киһи баппат эбит. Онон 100-тэн тахса киһини испиһэктээн баран көбүрэтэн-көбүрэтэн, хос-хос эрийэн, ыйыталаһан, саппааһыран 74 ыалдыт ынырыллыбыта. 70 киһи баҕас кэлэр ини дии санаабытым.

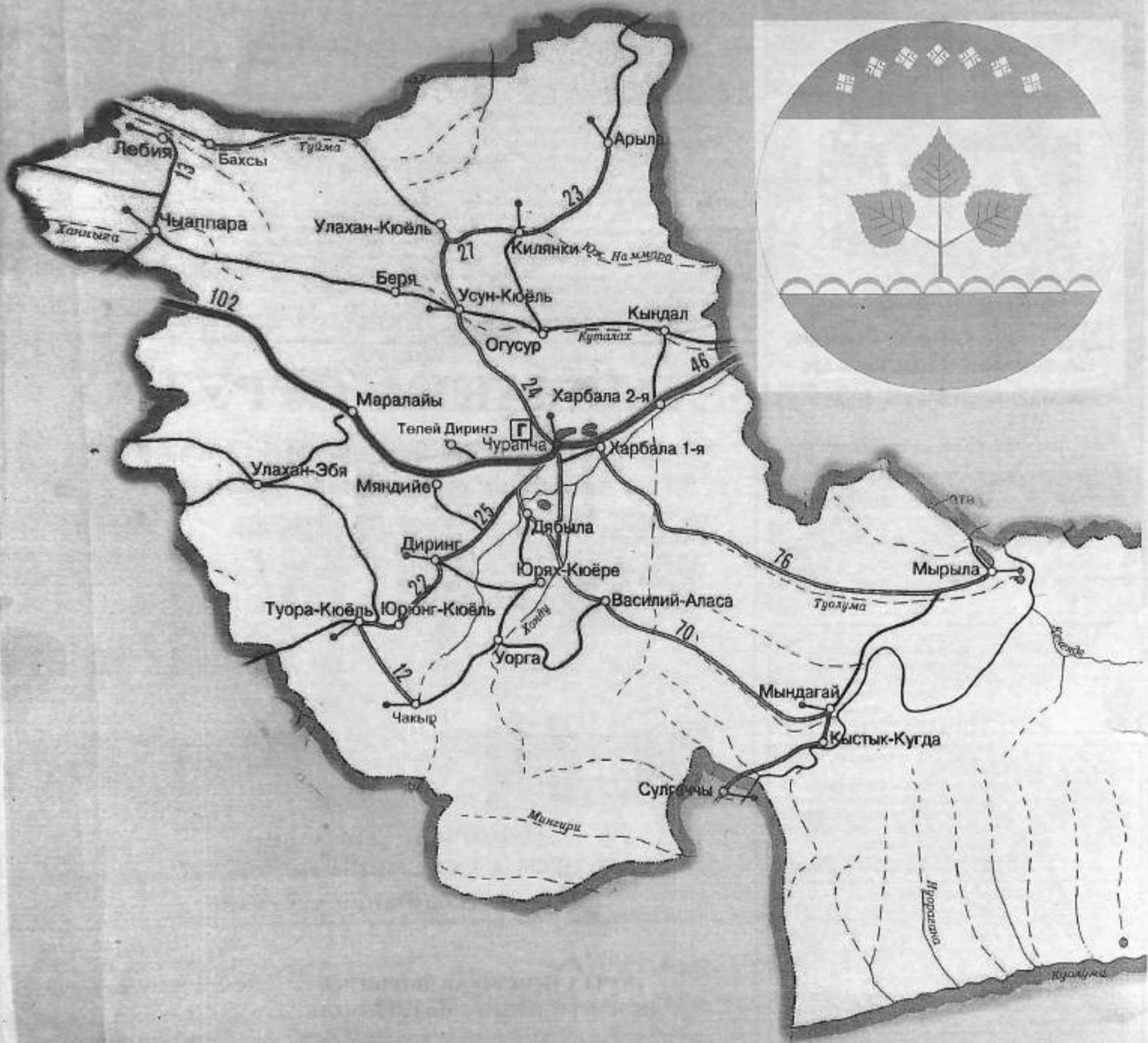
Онтукам баара 64 киһи кэлбит. Олортон 4 киһи кыайан сылдыбаппыт дьин кэлбэтэбэ, 2 киһи кэлиэх буолан баран кэлбэтэбэ. Онон 7200 солк. ордук төлөөтүм. Олоххо араас кыһалба, уустук түгэн элбэх буоллаба. Онон мин ол кэлбэтэх дьонно улахан хом санаам суох. Киһи хомойоро саныыра дьин — бу сибээс мунутуурдук сайдыбыт кэмигэр кыайан кэлбэтэрин биллэриэхтэрин сөп этэ буоллаба. Оччобо киһи атын дьону ынырыа кураанакка харчы төлүө суоба этэ. Маннык, мин курдук балаһыанньаба түбэспит дьон элбэх буоллахтара. Сорох улахан бырааһынныктарга сыалай остуол, остуол анаардыгыта кураанак буолара баар суол.

Түмүгэр, күндү ынырыллыбыт ыалдыттар, бырааһынныктаах дьону убаастаан, кэлбэтэх "маннаабытыгар" ордук харчыны төлөтүмэн, эрдэттэн кэлэргитин-кэлбэктитин биллэрэр буолун дьин көрдөһүөм этэ.

Уйбаан ПОНОМАРЕВ.

Инфографика

Чурапчы улуунун бөһүөлэктэрин индексэ:

Арыылаах - 678691	Кыстык Кугда - 678677	Төлөй-Диринэ - 678681	Үрүн Күөл (Хадаар) - 678692
Бэрэ - 678674	Лээбийэ - 678683	Толоон (Бахсы) - 678683	Харбала 1 (Хатылы) - 678685
Василий Аласа - 678678	Мугудай - 678682	Толоон (Чакыр) - 678690	Харбала 2 (Болтоно) - 678686
Дирин - 678680	Мэльдэxси - 678680	Туора-Күөл (Хайахсыт) - 678687	Хахыйах - 678679
Дябыла - 678678	Мындабаайы - 678677	Улахан-Күөл - 678674	Чурапчы - 678670
Дьаарылла - 678674	Мырыла - 678679	Улахан-Эбэ - 678680	Чыаппара (Алабар) - 678683
Кытаанах - 678675	Мээндийэ - 678381	Уорба - 678692	Үрүн-Күөл - 678692
Кындал - 678686	Түөйэ - 678674	Уһун-Күөл (Сылан) - 678674	Үрэх-Күөра - 678678

АЛМАЗКРЕДИТСЕРВИС

РОЗЫГРЫШ

8 НОЯБРЯ В ПРЯМОМ ЭФИРЕ НА СТРАНИЦЕ ИНСТАГРАМ ALMAZKREDITSERVIS_CHUR

8 924 177-99-08, 42-949

БИЛЭРИИ/ОБЪЯВЛЕНИЕ

Александр Григорьевич Монастырев аатыгар бэриллбит пааслар сүлпүтүнэн, дынгэ суобунан аабыллар.

Чурапчыттан төрүттээх Дьокуускай куорат олохтообо ПОНОМАРЕВА Галина Афанасьевна үлүн ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, кэргэнигар Петр Иванович Пономаревка, уолугар Афанасийга, сиэннэригар, биригэ төрөөбүттэригар, аймактарыгар дириг кутурбаммытын тиздэбит. Чурапчыттан Посельскайдар, Коркиннар.

Талталлаах кыыстара, эдьийдэрэ, кэргэнэ, ийэлэрэ, Холтобо нэһилиизгин олохтообо ЗАХАРОВА (Гыбышева) Лилия Степановна ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, ийэтигэр Акулина Витальевнага, аҕатыгар Степан Дмитриевичкэ, балтыгар Кристинага, Айзага, кэргэнигар Викторга, оболоругар дириг кутурбаммытын тиздэбит. Ыаллара Тарабукиннар, кинилэр оболоро.

Чурапчы Сыланьттан төрүттээх Ханалас улуунун, Нөмүгү нэһилиизгин олохтообо, Саха Өрөспүүбүлүкэтин тыа хаһаайыстыбатын Бочуоттаах үлэһитэ, улуус социальнай-экономическай сайдыытыгар дьолун кылаатын киллэрсит үлэ бэтэрээнэ, элбэх үбүлүйдээх мэтээл хаһаайына

СЛЕПЦОВ Иван Егорович ыарахан ыарыыттан соһумардык олохтон туораабытынан, кэргэнигар Розалия Романовнага, оболоругар, сиэннэригар, биригэ алтыспыт доботторугар, аймактарыгар дириг кутурбаммытын тиздэбит. Эдьийэ Акулина Егоровна, Христофоровтар, Тааттаттан Афанасьевтар.

Чурапчы Мугудайттан төрүттээх Таатта улуунун, Черкөөх нэһилиизгин олохтообо МАТВЕЕВА Мотрена Тимофеевна ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, биригэ үөрэммит табаарыспытыгар Тимофей Тимофеевич Ноговицынна уонна дьиз кэргэнигар, чугас аймактарыгар дириг кутурбаммытын тиздэбит. Мугудай оскуолатын 1970 с. биригэ бүтэрбит доботторо.

Кутурбаннарын тиздэллэр: - Элбэх оҕо кутун тулут ытыктанар учуутал, Саха Өрөспүүбүлүкэтин үөрэҕириитин туйгуна, педагогическай үлэ бэтэрээнэ, Черкөөх нэһилиизгин олохтообо Матвеева Мотрена Тимофеевна үлүн ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, оболоругар, сиэннэригар, биригэ төрөөбүттэригар Андрей Тимофеевич уонна Тимофей Тимофеевич Ноговицыннар, кинилэр дьиз кэргэтиригар, бары аймактарыгар Ытык Күөлтэн Л.П., П.П. Ефимовтар, Бабеновтар.

Кылаабынай эрдээктэр - Л.В. ГОРОХОВА Кылаабынай эрдээктэри солбуйааччы - Е.Г. МАКАРИНСКАЯ. Эпигитириг сакитэлээр, сурук отдела - А.Н. ЗАХАРОВА. Экономикэ тыа хаһаайыстыбатын отдела - А.М. СЛЕПЦОВ Кэрэстэдиизиннар - М.В. ПЕТРОВА, С.А. ЖЕНДРИНСКЭЙ Тансааччы - Л.К. ПОЛОВА Бачаэттээннэ - Ф.А. ПРОТОДЬЯКОНОВ.

Тэрийэн таһаарааччылар: СР Правительствота, Чурапчы улуунун "Саҥа олох" редакция-издательскай холбоһук автономнай унитарнае, Российскай Федерация Россиянадаар СР управлениелыгар 2012 с. кулун тутар 15 күнүгэр регистрацияламмыт нүмэра - ПИ №ТУ14-0238.

Редакция, издатель аадырыһа: 678670, Чурапчы сэл., Карл Маркс уул., 26 "а". Телефоннарбыт: редактор - 41-332, отдаллар - 41-265, 41-358. E-mail: sanaoloh@mail.ru, сайт: sanaoloh.ru, instagram: @sanaoloh

Бачаэки сааһа: № 83 (11640) Кээмэйэ: 2 боч. дьиз Ахсааны 1050. Хаһыат сыаната: 15. Ааһар өлүгүр аһаар сааһа редакция төһөһөһөр аһаар сааһа аһаар сааһа Сүрүн аһаар сааһа аһаар сааһа аһаар сааһа аһаар сааһа аһаар сааһа

Прокуратура иһитиннэрэр

Хамнастара ситэтэ суох төлөммүтэ быһаарылынна

Чурапчы улуунун прокуратура дьон үлэһэ бырааптарын бэрэбэркэлээтэ. Ол түмүгүнэн, РФ Бырабыыталыстыбата олохтообут хамнас алын кээмэйтэн (мууччалы - МРОТ), сүрүннээн, бүүдүүэт тэрилтэлэригэр уонна сударыстыбаннай атын тэрилтэлэргэ хамнас таһыма үрдүгэ быһаарылынна. Ол эрэри, тыа хаһаайыстыбатын зйгэтин биригэ тэрилтэлэригэр кэһиилэр таһыбытара көтүннэ. Ол курдук, бу тэрилтэ 6 үлэһитигэр 2019 сылга 15-20 тыһыынча эрэ солкуобай хамнас төлөнө сылдьыбыта быһаарылынна. Бэлиэтээн эттэххэ, Саха сиригэр хамнас алын кээмэйэ билигин 28 тыһыынча 200 солкуобайга тэнниһэн турар. Прокурор суужа үлэһиттэр бырааптарын көмүскүүр сыаллаах ситэ аабыллыбатах уонна төлөммөтөх хамнас сууматын ирдэһэр туһунан сайабылыаннаһы киллэрбитэ. Суут прокурор ирдэбилин ылынан, үлэһиттэргэ уопсайа, холбоон, 220 тыһыынча кэринэ солкуобай төлөннө. Маны таһынан тэрилтэ салайааччыта, прокурор уурааһынан, административнай эппитинэскэ тардылынна. Үлэһиттэргэ хамнас алын кээмэйгэр сөп түбэһэр хамнаһы төлүүрүгэр тэрилтэ салайааччытын кытары сөбүлэһ түһэрсиллэнэ. Ытыктабыллаах ааһааччы, өскөтүн, тэрилтэһэ үлэ дуоһабарынан буолбакка, граждандкай дуоһабарга олобурун үлэһиир буоллаһына, хамнаһын хамнас алын кээмэйгэр тийбэт буоллаһына, бырааптын көмүскэтэр сыаллаах Чурапчы улуунун прокуратураһыгар кэлэн сайабылыанна суруйуоххун сөп. Аадырыспыт: Чурапчы сэл., Курашов аатынан уулусса, 8 дьизэ. В.В. АНДРЕЕВ, улуус прокурорун э.т., юстиция сүбэһитэ.

ХАҢЫАККА СУРУТУУ

2020 сыл бастакы аһаарыгар «Саҥа олох» хаһыакка суруйтарыы 4 көрүнгэ.

Подписной индекс Р0008

sanaolohsurutuu@mail.ru

Чурапчыҥ хаһыатын СУРУТ! ААХ! СЭРГЭЭ! ТУҢАН! Дойдун тыһынынан угуттан!

- ПОЧТА НӨНҮӨ ААДЫРЫСКА ДИЭРИ ТИЭРДИИ - 861,84 СОЛК.
- ПОЧТАТТАН ТИИЭН ЫЛЫ - 808,86 СОЛК.
«САҢА ОЛОХ»
ЭРЭДЭЭКСИЭТТЭН КЭЛЭН ЫЛЫ - 420 СОЛК.
ЭЛЕКТРОННАЙ СУРУТУУ - 180 СОЛК.

Сылан нэһилиизгиттэн төрүттээх НОГОВИЦЫН Николай Иннокентьевич соһумардык олохтон туораабытынан, кэргэнигар, оболоругар, биригэ төрөөбүт балтыгар, Бэрэтээһи оскуола-саад дириэктэригэр А.И. Ноговицынага, эдьийигэр А.И. Алексеевага, балтыгар В.И. Свицевага уонна бары аймактарыгар дириг кутурбаммытын тиздэбит. Бэрэ учаастагыҥ олохтоохторо уонна оскуола-саад кэлэктиибэ.